

Mål

Utrydde all fattigdom i verden

Delmål

- 1.1) Innen 2030 utrydde all ekstrem fattigdom, for tiden målt til under 1,90 dollar om dagen å leve for.
  - 1.2) Innen 2030 og i samsvar med nasjonale definisjoner, minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom.
  - 1.3) Innføre nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger, herunder minimumsstandarder, og innen 2030 nå de fleste fattige og sårbare.
  - 1.4) Innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til grunnleggende tjenester, eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, arv, naturressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester, herunder mikrofinansiering.
  - 1.5) Innen 2030 bygge opp motstandskraften til fattige og personer i utsatte situasjoner, slik at de blir mindre utsatt for og sårbare overfor klimarelaterte ekstreme hendelser og andre økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenninger og katastrofer.
- 1.a) Sikre en betydelig mobilisering av ressurser fra mange ulike kilder, blant annet gjennom økt utviklingssamarbeid, for å gi utviklingslandene, særlig de minst utviklede landene, tilstrekkelige og forutsigbare virkemidler til å gjennomføre programmer og politikk med sikte på å utrydde alle former for fattigdom.
  - 1.b) Opprette gode politiske rammeverk på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå basert på utviklingsstrategier som gagnar de fattige og ivaretar kjønnsperspektivet, med sikte på å framskynde investeringer i fattigdomsbekjempende tiltak.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat

Her kan kommunen BIDRA

Dette kan bare kommunen LØSE

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen BIDRA	Dette kan bare kommunen LØSE
x		
	x	
x		
x		
x		
x		

Mål

Delmål

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/ virkemiddelapparat

Her kan kommunen BIDRA

Dette kan bare kommunen LØSE

Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

- 2.1) Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, blant andre spedbarn, tilgang til trygg, ernæringsmessig fullgod og tilstrekkelig mat hele året.
- 2.2) Innen 2030 utrydde alle former for feilernæring, og innen 2025 nå de internasjonalt avtalte målene som gjelder veksthemming og avmagring hos barn under fem år, samt ivareta ernæringsbehovene til unge jenter, gravide, ammende mødre og eldre personer.
- 2.3) Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskalaprodusenter i landbruket, særlig kvinner, urfolk, drivere av familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdikjening samt sysselsetting utenfor landbruket.
- 2.4) Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste landbruksmetoder som gir økt produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis fører til bedre jordkvalitet.
- 2.5) Innen 2020 opprettholde det genetiske mangfoldet av frø, kulturplanter og husdyr samt beslektede ville arter, blant annet gjennom veldrevne og rikholdige frø- og plantelagre nasjonalt, regionalt og internasjonalt, og fremme tilgang til og en rettferdig og likelig fordeling av de goder som følger av bruk av genressurser og tilhørende tradisjonell kunnskap, i tråd med internasjonal enighet.
- 2.a) Øke investeringene, blant annet gjennom bedre internasjonalt samarbeid, i infrastruktur på landsbygda, forskning og veiledningstjenester innenfor landbruket, teknologiutvikling og opprettelse av genbanker for planter og husdyr, med sikte på å forbedre produksjonskapasiteten i landbruket i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene.
- 2.b) Korrigere og hindre handelsbegrensninger og -vridninger på verdens landbruksmarkeder, blant annet gjennom en parallell avvikling av alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer og alle eksporttiltak med tilsvarende virkning, i samsvar med mandatet for Doha-runden.
- 2.c) Vedta tiltak for å sikre at markedene for matvarer og deres biprodukter virker etter sin hensikt, og legge til rette for rask tilgang til markedsinformasjon, blant annet om matreserver, for å bidra til å begrense ekstreme svingninger i matvareprisene.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/ virkemiddelapparat	Her kan kommunen BIDRA	Dette kan bare kommunen LØSE
x		
x		
	Kommunen forvalter statlige virkemidler for å fremme matproduksjon i både stor og liten skala. Et sterkt jordvern og en streng konsesjons-praksis er viktig for langsiktig tilgang til matjord.	
	Kommunen forvalter statlige virkemidler som bidrar til selvforsyning av mat. Styrket selvforsyning i Norge vil redusere importbehovet.	
	Kommunen forvalter regionale virkemidler for å bevare artsmangfold, f.eks. gjennom heitebruk	
x		
x		
x		

Mål

Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Delmål

- 3.1) Innen 2030 redusere mødredødeligheten i verden til under 70 per 100 000 levendefødte.
- 3.2) Innen 2030 få slutt på dødsfall som kan forhindres blant nyfødte og barn under fem år, med et felles mål for alle land om å redusere dødeligheten blant nyfødte til høyst 12 per 1 000 levendefødte og blant barn under fem år til høyst 25 per 1 000 levendefødte.
- 3.3) Innen 2030 stanse epidemiene av aids, tuberkulose, malaria og neglisjerte tropiske sykdommer samt bekjempe hepatitt, vannbårne og andre smittsomme sykdommer.
- 3.4) Innen 2030 redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet.
- 3.5) Styrke forebygging og behandling av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol.
- 3.6) Innen 2020 halvere antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker.
- 3.7) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring, og sikre at reproduktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer.
- 3.8) Oppnå allmenn dekning av helsetjenester, herunder beskyttelse mot økonomisk risiko, og allmenn tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester samt trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet og til en overkommelig pris.
- 3.9) Innen 2030 betydelig redusere antall dødsfall og sykdomstilfeller forårsaket av farlige kjemikalier og forurenset luft, vann og jord.
- 3.a) Styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.
- 3.b) Støtte forskning om og utvikling av vaksiner og medisiner mot smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer som primært rammer utviklingsland, sørge for tilgang til nødvendige medisiner og vaksiner til en overkommelig pris, i samsvar med Doha-erklæringen om TRIPS-avtalen og folkehelse, som bekrefter utviklingslandenes rett til fullt ut å anvende bestemmelsene i avtalen om handelsrelaterte aspekter ved immaterielle rettigheter om adgangen til å verne om folkehelsen og særlig til å sørge for tilgang til medisiner for alle.
- 3.c) Oppnå betydelig bedre finansiering av helsetjenester og økt rekruttering, utvikling og opplæring av helsepersonell i utviklingsland samt arbeide for at slikt personell blir værende i landene, særlig i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater.
- 3.d) Styrke kapasiteten i alle land, særlig i utviklingsland, for tidligvarsling, risikobegrensning og håndtering av nasjonale og globale helseisikoer.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
x		
x		
	Kommunen har førstelinje-ansvar for smittevern og utenlandsvaksinering, og jobber med forebygging og behandling av smittsomme sykdommer.	
	Kommunen har førstelinje-ansvar for primærhelse-tjenesten og folkehelse-arbeidet.	
	Kommunen har førstelinje-ansvar for forebygging og behandling av rusmisbruk hos unge og voksne.	Kommunen har ansvar for regulering av alkohol-omsetning i kommunen gjennom alkoholpolitisk handlingsplan
	Kommunen er planmyndighet og skal legge til rette for trygg ferdsel for både fotgjengere, syklistene og motorisert ferdsel. Kommunen har også ansvar for bygging og vedlikehold av kommunale veger.	
	Kommunen har ansvar for opplæring i barnehage og skole, gjennom ulike tilbud fra helsestasjonens og gjennom primærhelsetjenesten.	
	Kommunen har ansvar for primærhelsetjenesten og sikrer gjennom denne allmenn dekning av helsetjenester. Et offentlig helsevesen sikrer innbyggerne beskyttelse mot økonomisk risiko ved sykdom.	
	Kommunen er plan- og forurensningsmyndighet (herunder ansvar for beredskap) og har en sentral rolle for å nå dette målet.	
	Kommunen har ansvar for forebyggende tiltak gjennom skole, helsestasjon og fastleger.	
x		
x		
x		

Mål

Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål

- 4.1) Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte.
- 4.2) Innen 2030 sikre alle jenter og gutter tilgang til god og tidlig omsorg og førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen.
- 4.3) Innen 2030 sikre kvinner og menn lik tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning, til en overkommelig pris.
- 4.4) Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap.
- 4.5) Innen 2030 avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare personer, deriblant personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner.
- 4.6) Innen 2030 sikre at all ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og regne.
- 4.7) Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.
- 4.a) Etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn, personer med nedsatt funksjonsevne og kjønnsforskjeller, og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsomgivelser for alle.
- 4.b) Innen 2020 oppnå en vesentlig økning, på verdensbasis, i antall stipender som er tilgjengelige for studenter fra utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og afrikanske land, for å dem gi tilgang til høyere utdanning, blant annet yrkesfaglig opplæring og programmer for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, teknikk, ingeniørfag og vitenskap, i utviklede land og i andre utviklingsland.
- 4.c) Innen 2030 oppnå en vesentlig økning i antall kvalifiserte lærere, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid om lærerutdanning i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene og i små utviklingsøystater.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
		Kommunen har det overordnede ansvaret for grunnskoletilbudet.
		Kommunen har det overordnede ansvaret for at barnehage tilbudet er tilstrekkelig.
x		
	Kommunen har ansvar for å gi elevene grunnleggende kompetanse som utgangspunkt for senere utdannings- og yrkesvalg	
	I henhold til grunnskoleloven skal opplæringen bl.a. bygge på likeverd og solidaritet og gi innsikt i kulturelt mangfold. Opplæringen skal fremme demokrati og likestilling. Opplæringen skal tilpasses evner og forutsetninger hos den enkelte eleven	
	Kommunen har et betydelig ansvar her, kfr. grunnskole-loven. På 1. til 4. årstrinn skal skolen sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skrivning eller regning, raskt får egnet, intensiv opplæring, slik at forventet progresjon blir nådd.	Kommunen har et lovpålagt ansvar for grunnskolen, for voksenopplæring og spesialundervisning.
	Grunnskoleloven har bestemmelser som skal sikre at opplæringen fremmer disse verdiene (§ 1-1)	Kommunen har et lovpålagt ansvar for grunnskolen, for voksenopplæring og spesialundervisning.
	Grunnskoleloven har bestemmelser som skal sikre lik rett til opplæring og gode læringsomgivelser.	Kommunen har et lovpålagt ansvar for grunnskolen, for voksenopplæring og spesialundervisning.
x		
x		

Mål

Oppnå likestilling og styrke jenter og kvinners stilling

Delmål

- 5.1) Gjøre slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden.
- 5.2) Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning.
- 5.3) Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.
- 5.4) Erkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom yting av offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk samt fremme av delt ansvar i husholdet og familien, alt etter hva som passer i det enkelte land.
- 5.5) Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer i beslutningsprosessene i det politiske, økonomiske og offentlige liv.
- 5.6) Sikre allmenn tilgang til seksuell og reproduktiv helse samt reproduktive rettigheter, som avtalt i samsvar med handlingsprogrammet fra den internasjonale konferansen om befolkning og utvikling, handlingsplanen fra Beijing og beslutningsdokumentene fra deres respektive tilsynskonferanser.
- 5.a) Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning.
- 5.b) Styrke bruken av tilpasset teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for å styrke kvinners stilling.
- 5.c) Vedta og styrke god politikk og gjennomførbar lovgivning for å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners stilling på alle nivåer.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Lov om likestilling og forbud mot diskriminering pålegger offentlige myndigheter i all sin virksomhet å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. (§ 24)	
	Lov om likestilling og forbud mot diskriminering pålegger offentlige myndigheter å forebygge trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold.	
	Kommunen kan bidra på flere måter, f.eks. med holdnings-skapende arbeid gjennom helsestasjon, skole, barnehage og voksenopplæring (LLS).	
	Kommunen kan bidra på flere måter, f.eks. med holdnings-skapende arbeid gjennom helsestasjon, skole, barnehage og voksenopplæring (LLS).	
	Kommunen kan ta aktivt grep for å sikre dette i egen organisasjon.	
	Kommunen har førstelinje-ansvar for primær-helsetjenesten og folkehelse-arbeidet.	
x		
x		
x		

Mål

Sikre bærekraftig vann-forvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Delmål

- 6.1) Innen 2030 sørge for allmenn og likeverdig tilgang til trygt drikkevann til en overkommelig pris for alle.
- 6.2) Innen 2030 sørge for tilgang til tilstrekkelige og likeverdige sanitær-, hygiene- og toalettforhold for alle, med særlig vekt på behovene til jenter og kvinner samt personer i utsatte situasjoner.
- 6.3) Innen 2030 sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer, halvere andelen ubehandlet spillvann og i vesentlig grad øke gjenvinning og trygg ombruk på verdensbasis.
- 6.4) Innen 2030 betydelig bedre utnyttelsen av vann i alle sektorer, og sikre bærekraftig uttak av og tilgang til ferskvann for å håndtere knapphet på vann og i vesentlig grad redusere antall personer som rammes av vannmangel.
- 6.5) Innen 2030 gjennomføre en integrert forvaltning av vannressurser på alle nivåer, blant annet gjennom samarbeid over landegrensene der det er aktuelt.
- 6.6) Innen 2020 verne og gjenopprette vannrelaterte økosystemer, herunder fjell, skoger, våtmarker, elver, vannførende bergarter og innsjøer.
- 6.a) Innen 2030 utvide det internasjonale samarbeidet og støtte oppbygging av kapasitet i utviklingsland når det gjelder virksomhet og programmer knyttet til vann- og sanitærforhold, blant annet teknologi for vannoppsamling, avsalting, effektiv bruk av vannressurser, behandling av avløpsvann, gjenvinning og ombruk.
- 6.b) Støtte og styrke medvirkning fra lokalsamfunn for å bedre forvaltningen av vann- og sanitærforhold.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/ virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
		Kommunen har ansvar for vannforsyningen i kommunen gjennom kommunalt vannverk.
	Kommunen kan i større grad enn i dag sørge for offentlige toaletter.	
	Forurensningsloven har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og redusere eksisterende forurensning, redusere mengden av avfall og fremme en bedre behandling av avfall. Kommunen som landbruksmyndighet følger opp gjødselsforskriften og bidrar slik til å unngå forurensning fra husdyrgjødsel. Kommunen som planmyndighet har ansvar for å unngå og begrense forurensning og avfalls-problemer.	Kommunen har gjennom avfallselskapet GLØR et ansvar for renovasjons-ordninger. Kommunen har som forurensningsmyndighet ansvar for oppfølging av ulovlig avfallsdumping og forsøpling. Kommunen har også ansvar for renseanlegg for avløpsvann.
	Kommunen sikrer vann-forsyning til kommunens innbyggere som ikke har private brønner. Kommunen har et ansvar for å forvalte grunnvannsressurser på en slik måte at tilgangen på rent og tilstrekkelige mengder drikkevann sikres for fremtidige generasjoner.	
	Kommunen kan bidra lokalt; deltar i samarbeid på tvers av kommunegrensene og forvaltningsnivå. Vannforskriften legger føringer for vannforvaltningen lokalt. Lillehammer inngår i vannregion Glomma. I et stort perspektiv vil vann-forvaltningen innenfor vannregionen kunne bidra til miljøtilstanden i Skagerak og Nordsjøen.	
	Kommunen sørger for rensing av avløpsvann før utslipp til Mjøsa, oppfølging av avløp i spredt bebyggelse og randsoneutbygging av avløpsnett for å redusere utslipp til natur. Gjennom vannforskriften er det satt miljømål for vannforekomster. Kommunen har et ansvar for å forvalte vannressursene på en slik måte at miljømål kan nås.	
x		
x		

Mål

Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle

Delmål

7.1) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris.

7.2) Innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk.

7.3) Innen 2030 doble energieffektivitetsraten på verdensbasis.

7.a) Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, herunder fornybar energi, energieffektivisering og en avansert og renere teknologi for fossilt brensel, samt fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi.

7.b) Innen 2030 utbygge infrastruktur og oppgradere teknologi for å tilby moderne og bærekraftige energitjenester til alle innbyggere i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og kystløse utviklingsland, i samsvar med landenes respektive støtteprogrammer.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Kommunen kan gjennom sitt eierskap i kraftselskap bidra til å opprettholde offentlig eierskap til Norges energiresurser	
	Kommunen kan stille krav til energiløsninger i reguleringsplaner. Kommunen kan fremme bruk av fornybar energi i egne bygge- og anleggsprosjekter, og bidrar til gjennomføring av forbud mot oljefyring. Kommunen kan være en pådriver for fjernvarmeanlegg basert på biovarme.	
	Oppvarming og energi til bygninger er en viktig og stor del av energibruken i Norge. Å stille strengere krav til energibruk i bygninger, særlig ved ombygging og bruksendring, kan gi gode resultater. Dette kan skje gjennom reguleringsplaner. Kommunen kan ha særlig fokus på egne bygg/områder	
x		
x		

Mål

Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

Delmål

- 8.1) Opprettholde en økonomisk vekst per innbygger som er i samsvar med forholdene i de respektive landene, og med en vekst i bruttonasjonalproduktet på minst sju prosent per år i de minst utviklede landene.
- 8.2) Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer.
- 8.3) Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.
- 8.4) Til og med 2030 gradvis å bedre utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon, og arbeide for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljøødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, der de utviklede landene går foran.
- 8.5) Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid.
- 8.6) Innen 2020 betydelig redusere andelen unge som verken er i arbeid eller under utdanning eller opplæring.
- 8.7) Treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid forbyes og avskaffes, herunder rekruttering og bruk av barnesoldater, samt avskaffe alle former for barnearbeid innen 2025.
- 8.8) Beskytte arbeiderrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, herunder arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige innvandrere, samt arbeidstakere i vanskelige arbeidsforhold.
- 8.9) Innen 2030 utarbeide og iverksette politikk for å fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.
- 8.10) Styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle.
- 8.a) Øke støtten til handelsrettet bistand («Aid for Trade») til utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, blant annet gjennom et bedre integrert rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene.
- 8.b) Innen 2020 utvikle og iverksette en global strategi for sysselsetting av ungdom, og gjennomføre Den internasjonale arbeidsorganisasjonens «Global Jobs Pact».

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
x		
	Kommunen kan digitalisere egne tjenester og legge til rette for at andre kan gjøre det samme.	
	Kommunen bidrar til dette gjennom Lillehammer-regionen Vekst, som jobber med sammen med næringslivet for å skape flere arbeidsplasser og levedyktige bedrifter. Kommunen kan bidra til å styrke kulturnæringer, og på andre måter aktivere de ressursene som ligger i vår kulturarv og på kulturfeltet, særlig innenfor litteratur, musikk og film. Kommunen som planmyndighet tilrettelegger for riktig arealbruk på rett sted.	
x		
	Lov om likestilling og forbud mot diskriminering pålegger offentlige myndigheter i all sin virksomhet å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. (§ 24)	
	Gjennom oppvekstsektoren arbeider kommunen systematisk for å forebygge fravær og frafall i utdanningsløpet.	
	Klare rettningslinjer for kommunale innkjøp	
	Klare rettningslinjer for kommunale innkjøp	
	Kommunen er partner i sertifiseringsordningen "Bærekraftig" reisemål, som organiseres av destinasjons-selskapet Visit Lillehammer. Sertifiseringen stiller krav til både kommune og nærings-aktører for hva som må gjøres for å skape økte bærekraft. En viktig del av arbeidet er å fremme lokal kultur og lokale produkter. Gjennom styrket engasjement i sertifiserings-arbeidet, kan kommunen bli en enda sterkere bidragsyter. Kommunen kan bidra til å styrke kulturnæringer, og på andre måter aktivere de ressursene som ligger i vår kulturarv og på kulturfeltet, særlig innenfor litteratur, musikk og film. Kommunen er ISO-sertifisert som Global Active City, og vil satse på "aktive turister/gjester" som skal fremme en bærekraftig turistnæring. Kommunen som planmyndighet kan sikre at arealpolitikken for turisme er	
x		
x		
x		

Mål

Bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Delmål

9.1) Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle.

9.2) Fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering, og innen 2030 betydelig øke næringslivets andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt, i tråd med forholdene i de respektive landene, og doble denne andelen i de minst utviklede landene.

9.3) Øke tilgangen til finansielle tjenester, herunder rimelig kreditt, for små industribedrifter og andre bedrifter, særlig i utviklingsland, og styrke disse bedriftenes integrering i verdikjeder og markeder.

9.4) Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet.

9.5) Styrke vitenskapelig forskning, oppgradere næringslivssektorenes teknologiske evne og kapasitet i alle land, særlig utviklingsland, herunder og innen 2030 ved å stimulere til innovasjon og ved en betydelig økning i antall ansatte innenfor forsknings- og utviklingsvirksomhet per million innbyggere, samt ved å øke bevilgningene til offentlig og privat forskning og utvikling.

9.a) Legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land, de minst utviklede landene, kystløse

9.b) Støtte nasjonal utvikling av teknologi, forskning og innovasjon i utviklingsland, herunder ved å sikre politiske rammevilkår som blant annet fremmer mangfold i næringslivet og gir handelsvarer en merverdi.

9.c) Øke tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi betydelig, og arbeide for at de minst utviklede landene får allmenn og rimelig tilgang til internett innen 2020.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat

Her kan kommunen bidra

Dette kan bare kommunen løse

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Kommunen er eier og forvalter av vegnett for alle trafikanter og for VA-nett. Kommunen eier og forvalter offentlige bygg som del av teknisk og sosial infrastruktur.	
	Det er en høy investeringstakt i landbruket. Kommunen kan stimulere til bruk av bærekraftige og robuste produksjonsmetoder. Kommunen har en aktiv rolle i næringsutviklingen. En lang rekke personer i organisasjonen er førstelinje mot næringslivet, og alle disse har små og større roller i å øke sysselsettingen i næringslivet	
x		
	Kommunen kan bidra som organisasjon, som utbygger og som forvalter av bygg og infrastruktur. Kommunen stiller bl.a. krav til ombruk av vann (fra bilvaskehaller mm)	
x		
x		
x		
x		

Mål

Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

Delmål

11.1) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder.

11.2) Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre.

11.3) Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land.

11.4) Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv.

11.5) Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, herunder vannrelaterte katastrofer, samt i betydelig grad minske de direkte økonomiske tap i verdens samlede bruttonasjonalprodukt som følge av slike katastrofer, med vekt på beskyttelse av fattige og personer i utsatte situasjoner.

11.6) Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering.

11.7) Innen 2030 sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner, barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne.

11.a) Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner.

11.b) Innen 2020 oppnå en betydelig økning i antall byer og bosettinger som vedtar og gjennomfører en integrert politikk og plan med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å motstå og håndtere katastrofer, samt utvikle og iverksette en helhetlig og altomfattende risikostyring i forbindelse med katastrofer, i tråd med Sendai-rammeverket for katastrofeberedskap 2015-2030.

11.c) Bistå de minst utviklede landene med å oppføre bærekraftige og solide bygninger ved bruk av lokale materialer, blant annet gjennom økonomisk og faglig bistand.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/ virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Kommunen er planmyndighet og skal sikre tilstrekkelig boligarealer og kan stille kvalitetskrav til boliger. Kommunen som bygnings-myndighet påvirker tiltaks-haver til bærekraftige løsninger. Gjennom boligsosialt arbeid jobber kommunen direkte med å sikre vanskeligstilte på bolig-markedet en trygg og god bolig.	
	Kommunen er planmyndighet, og skal sikre trafiksikre løsninger i arealplan. Kommunen kan også sikre arealpolitikk som bygger opp under trafiksikre løsninger. Kommunen er vegeier og vegforvalter, og skal bygge og drifte veier slik at de er trygge for alle. Det er utarbeidet egen trafiksikkerhetsplan.	
	Kommunen er ansvarlig plan-myndighet for arealplan-leggingen. En helhetlig, boligpolitisk plan vil bli lagt frem til politisk behandling i 2020.	
	Dette er en sentral oppgave i kommunens kulturpolitikk, både gjennom egen virksomhet, men også gjennom styrking av det frivillige kulturlivet og lokale kulturinstitusjoner. Kommunen har også en viktig funksjon som planmyndighet, og aktivt gjennom miljø- og naturforvaltning.	
	Kommunen har god beredskap og rutiner for å håndtere epidemier og pandemier i samarbeid med nasjonal helsetjeneste. Det jobbes også med flom- og skredforebyggende/ konsekvens-reducerende tiltak.	
	Lillehammer er ikke en storby, men kan påvirke dette målet gjennom vegløsninger og arealpolitikk som fremmer sykkel, gange og kollektiv, samt gode renovasjons-løsninger.	
	Alle offentlige rom kan planlegges på en måte som ivaretar de viktigste verdiene og hensynene for befolkningen. Inkludering, tilgjengelighet og medvirkning er særs viktige innsatsområder som må ligge til grunn når kommunen utformer og videreutvikler offentlige rom. Eksempler på kommunal tilrettelegging er aktivitetsparken på Strandpromenaden og utbyggingen av Nordre park.	
x		
x		
x		

Mål

Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre

Delmål

12.1) Gjennomføre det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, med deltakelse fra alle land og der de utviklede landene går foran, samtidig som det tas hensyn til utviklingslandenes utviklingsnivå og muligheter.

12.2) Innen 2030 oppnå en bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser.

12.3) Innen 2030 halvere andelen matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, herunder svinn etter innhøsting.

12.4) Innen 2020, og i samsvar med internasjonalt vedtatte rammeverk, oppnå en mer miljøvennlig forvaltning av kjemikalier og alle former for avfall gjennom hele deres livssyklus, og betydelig redusere utslipp av kjemikalier og avfall til luft, vann og jord for mest mulig å begrense skadevirkningene for menneskers helse og for miljøet.

12.5) Innen 2030 betydelig redusere avfallsmengden gjennom forbud, reduksjon, gjenvinning og ombruk.

12.6) Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner.

12.7) Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer.

12.8) Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen.

12.a) Støtte utviklingslandene i arbeidet med å styrke deres vitenskapelige og tekniske kapasitet til gradvis å innføre mer bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre.

12.b) Utvikle og innføre metoder for å overvåke konsekvensene av en bærekraftig utvikling på en turistnæring som er bærekraftig, skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter.

12.c) Redusere ineffektive subsidier til fossilt brensel ved å fjerne markedsvidninger som oppmuntrer til overforbruk, i samsvar med forholdene i de enkelte land, herunder ved å legge om skatter og avgifter og avvike skadelige subsidier der de finnes, slik at konsekvensene for miljøet avdekkes, samtidig som det tas fullt ut hensyn til utviklingslandenes særlige behov og situasjon og eventuelle skadelige konsekvenser for deres utvikling begrenses mest mulig og på en måte som beskytter de fattige og de berørte lokalsamfunnene.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
x		
	Kommunen kan bidra som organisasjon og som forvalter av bygg, veg og annen eiendom. Kommunen som planmyndighet kan sikre effektiv bruk av bebygde arealer. Kommunen kan stimulere til å bruke tre som bygningsmateriale. Et sterkt jordvern og en streng konsesjonspraksis er viktig for langsiktig tilgang til matjord. Kommunen kan bidra til en god skogsforvaltning som både ivaretar produksjonsmål, karbonfangst og biologisk mangfold.	
	Kommunen som samfunnsutvikler kan fremme bærekraftige forbrukertrender og bevisstgjøre private husholdningers mulighet til å produsere egen mat. Kommunen som faginstans kan stimulere til god agronomi for å utnytte arealressursene optimalt.	
	Kommunen har gjennom avfallsselskapet GLØR et ansvar for renovasjons-ordninger. Kommunen har som forurensningsmyndighet ansvar for oppfølging av ulovlig avfallsdumping og forsøpling. Kommunen har ansvar for renseanlegg for avløpsvann.	
	Kommunen bidrar gjennom arbeid med miljøfyrtårn. Kommunen arbeider gjennom avfallsselskapet GLØR for gjenvinning og reduksjon av avfall.	
x	Kommunen har utstrakt dialog med næringslivet og kan være med å påvirke dette. Primært	
	Kommunen bidrar gjennom å stille kvalifikasjonskrav og tildelingskriterer som fremmer bærekraft i sine anskaffelser	
	Kommunen kan jobbe aktivt med bevisstgjøring i egen organisasjon. Kommunen har formidlingsansvar til barnehagebarn og skoleelever. Kommunen kan fremme dette i dialog med eksterne parter, f.eks. ved utbygging.	
x		
x		
x		

Mål

Delmål

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat

Her kan kommunen bidra

Dette kan bare kommunen løse

Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem*

13.1) Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land.

13.2) Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.

13.3) Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette.

* I erkjennelsen av at FNs ramme-konvensjon om klimaendring er det viktigste internasjonale og mellom-statlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer.

13.a) Gjennomføre forpliktelsene som de utviklede landene som er part i FNs rammekonvensjon om klimaendring, har påtatt seg for å nå målet om i fellesskap og innen 2020 å skaffe 100 milliarder dollar per år fra alle kilder for å møte utviklingslandenes behov for å innføre hensiktsmessige klimatiltak og gjennomføre dem på en åpen måte, og fullt ut å operasjonalisere Det grønne klimafondet ved at fondet snarest mulig tilføres kapital.
13.b) Fremme ordninger for å styrke evnen til effektiv planlegging og forvaltning knyttet til klimaendringer i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, blant annet med vekt på kvinner og ungdom samt lokale og marginaliserte samfunn.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Kommunen har ansvar som plan- og bygningsmyndighet, og som vegeier og -forvalter. Kommunen har også ansvar som vann- og avløpsnetteier og -forvalter. Kommunen har igangsatt prosjekt Vassdrag, og har satt økt fokus på overvann. Kommunen kan bidra til at landbruket har en god beredskap med tanke på naturskade.	
x		
	Kommunen har ansvar for kommunal beredskap, herunder informasjon til innbyggerne. Kommunen har egen kommunedelplan for miljø, med handlingsprogram. Kommunen har formidlings-ansvar til barnehagebarn og skoleelever.	
x		
x		

Mål

Delmål

Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold

15.1) Innen 2020 sikre bevaring, gjenoppretting og bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer og tjenester som benytter seg av disse økosystemene, på land og i innlandsområder, særlig skoger, våtmarker, fjell og tørre områder, i samsvar med forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler.

15.2) Innen 2020 fremme gjennomføring av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger og i betydelig grad øke skoggjenreising og nyplantning på globalt nivå.

15.3) Innen 2030 bekjempe forørkning, gjenopprette forringet land og matjord, herunder landområder som er rammet av forørkning, tørke og oversvømmelser, og arbeide for en verden uten landforringelse.

15.4) Innen 2030 sikre bevaring av økosystemer i fjellområder, herunder deres biologiske mangfold, slik at de skal bli bedre i stand til å yte viktige bidrag til en bærekraftig utvikling.

15.5) Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.

15.6) Fremme en rettferdig og likelig deling av fordelene knyttet til bruk av genressurser, og fremme en formålstjenlig tilgang til slike ressurser i tråd med internasjonale avtaler.

15.7) Treffe umiddelbare tiltak for å stanse krypskyting og ulovlig handel med vernede plante- og dyrearter og håndtere både tilbuds- og etterspørselssiden ved handelen med ulovlige produkter fra viltlevende dyr.

15.8) Innen 2020 innføre tiltak for å unngå innføring og spredning av fremmede arter og for i betydelig grad å redusere fremmede arters påvirkning på land- og vannbaserte økosystemer, samt kontrollere eller utrydde prioriterte miljøfremmede arter.

15.9) Innen 2020 innarbeide prinsipper om økosystemer og biologisk mangfold i nasjonale og lokale planleggings- og utviklingsprosesser, strategier for fattigdomsreduksjon samt regnskaper.

15.a) Skaffe til veie og oppnå en betydelig økning i finansielle ressurser fra alle kilder med sikte på bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold og økosystemer.

15.b) Skaffe til veie betydelige ressurser fra alle kilder og på alle nivåer for å finansiere en bærekraftig skogforvaltning, og sørge for virkemidler egnet til å fremme slik forvaltning i utviklingslandene, blant annet for bevaring og nyplantning av skog.

15.c) Øke den globale støtten til tiltak for å bekjempe krypskyting og ulovlig handel med vernede arter, blant annet ved å styrke lokalsamfunnenes evne til å benytte de muligheter som finnes for å opprettholde et bærekraftig livsgrunnlag.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
	Kommunen som plan-myndighet bidrar gjennom arealforvaltning. Kommunen sikrer rensing av avløpsvann til Mjøsa. Kommunen utvider område for kommunalt VA-nett og arbeider med avløp i spredt bebyggelse.	
	Kommunen som plan-myndighet bidrar gjennom arealforvaltning. Kommunen kan bidra til en god skogsforvaltning som både ivaretar produksjonsmål, karbonfangst og biologisk mangfold.	
	Kommunen kan bidra gjennom arbeid med flomforebygging, herunder overvannshåndtering. Kommunen kan gjennom sin arealforvaltning hindre nedbygging av viktige økosystemer. Kommunen har en viktig rolle i viltforvaltning.	
	Rensing av avløpsvann til Mjøsa, randsonetilnknytning, avløp i spredt bebyggelse.	
	Kommunen som plan-myndighet bidrar gjennom arealforvaltning. Kommunen kan som miljøforvaltnings-myndighet iverksette prosjekter i form av kartlegging av natur og bekjempelse av fremmede arter. I forbindelse med forvaltning av kommunal eiendom og friområder har kommunen et ansvar for å ivareta biologisk mangfold.	
x		
x		
x	Kommunen har et ansvar for å hindre spredning og innføring av, og for å bekjempe fremmede arter. Kommunen har en aktiv rolle for å stimulere til private bidrag i bekjempelse av fremmede arter, og koordinere private tiltak og offentlig virkemiddelbruk.	
	Kommunen har egen kommuneplan for miljø med hovedtema klima og energi 2016-2025. Handlingsdelen oppdateres årlig.	
x		
x		
x		

Mål

Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

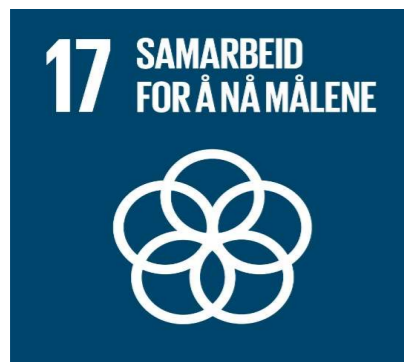
Delmål

- 16.1) Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for vold og andelen voldsrelaterte dødsfall i hele verden.
- 16.2) Stans overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn.
- 16.3) Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre lik tilgang til rettsvern for alle.
- 16.4) Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet.
- 16.5) Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser.
- 16.6) Utvikle velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer.
- 16.7) Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer.
- 16.8) Utvide og styrke utviklingslandenes deltakelse i institusjoner for global styring.
- 16.9) Innen 2030 sikre juridisk identitet for alle, herunder fødselsregistrering.
- 16.10) Sikre allmenn tilgang til informasjon og beskytte grunnleggende friheter, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler.
- 16.a) Styrke relevante nasjonale institusjoner, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid, med sikte på å bygge kapasitet på alle nivåer, og særlig i utviklingsland, for å forebygge vold og bekjempe terrorisme og kriminalitet.
- 16.b) Fremme og håndheve ikke-diskriminerende lover og politikk for bærekraftig utvikling.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
(se 5.2)	Kommunen har et ansvar her gjennom barnehage, skole, helsestasjon, barneverntjeneste mm.	
	Kommunen har et ansvar for bærekraftige innkjøp.	
x		
	Samarbeid mellom kommunen og politiet vedr. rus-situasjonen i byen og arbeidet mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Politiråd.	
	Kommunen kan bidra med arbeid i egen organisasjon for å unngå korrupsjon.	
	Kommunen kan bidra til dette i egen organisasjon.	
	Kommunen kan tilrettelegge for innbyggerinvolvering i prosesser, både politisk og administrativt.	
x		
x		
	Kommunen har ansvar for dette gjennom folkebiblioteket, gjennom informasjon om kommunens virke, gjennom opplæring i barnehage og skole.	
x		
x		

Mål

Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partner-skap for bærekraftig utvikling

Delmål

HANDEL

17.10) Fremme et allment, regelbasert, åpent, ikke-diskriminerende og likeverdig multilateralt handelssystem underlagt Verdens handelsorganisasjon, blant annet ved å slutføre forhandlingene under organisasjonens Doha-runde.

17.11) Betydelig øke utviklingslandenes eksport, særlig med sikte på å doble de minst utviklede landenes andel av verdens eksport innen 2020.

17.12) I praksis gi alle de minst utviklede landene betimelig og varig avgifts- og kvotefri markedsadgang, i samsvar med beslutninger i Verdens handelsorganisasjon, blant annet ved å sikre at det anvendes klare og enkle preferanseopprinnelsesregler på importvarer fra de minst utviklede landene, og bidra til å lette markedsadgangen.

POLITISK OG INSTITUSJONELL SAMSTEMTHET

17.13) Styrke stabiliteten i verdens makroøkonomi, blant annet gjennom politisk samordning og samstemthet.

17.14) Oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling.

17.15) Respektere hvert lands politiske handlingsrom og lederskap med hensyn til å etablere og gjennomføre egen politikk for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling.

PARTNERSKAP MELLOM FLERE INTERESSEENTER

17.16) Styrke det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling, som følges opp av partnerskap mellom flere interessenter med sikte på å mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, når bærekraftsmålene.

17.17) Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier.

DATA, OVERVÅKING OG ANSVARLIGHET

17.18) Innen 2020 øke støtten til kapasitetsoppbygging i utviklingsland, også i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, for i betydelig grad å bedre tilgangen på pålitelige og aktuelle data av høy kvalitet fordelt etter inntekt, kjønn, alder, rase, etnisitet, migrasjonsstatus, funksjonsevne, geografisk plassering og andre kjennetegn som er relevante i nasjonal sammenheng.

17.19) Innen 2030 bygge videre på eksisterende initiativer for å utarbeide metoder for å måle den framgangen som gjøres i retning av bærekraftig utvikling, og som utfyller bruttonasjonalproduktet, samt støtte utviklingslandenes kapasitetsoppbygging på statistikkområdet.

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelsapparat

Her kan kommunen bidra

Dette kan bare kommunen løse

Dette ligger utenfor kommunens myndighetsområde/virkemiddelsapparat	Her kan kommunen bidra	Dette kan bare kommunen løse
x		
x		
x		
x		
x		
	Kommunen kan gjøre dette i egen organisasjon.	
x		
x		
	Her kan Lillehammer bidra og delta internasjonalt gjennom sin rolle som UNESCO-litteraturby og Global Active City.	
	Kommunen kan bidra og delta internasjonalt gjennom sin rolle som UNESCO-litteraturby og Global Active City. Og lokalt og regionalt med næringsliv og lag og foreninger.	
x		
	Kommunen kan bidra gjennom aktiv oppfølging av egne mål.	